

„Istarska Rijeka“

Izdat svakog četvrtka naveče. Svaki drugi četvrtak donosi literarni prilog „Mladi Istarski“. Preplata za punogodišnje iznosa 15 — lita na godinu, a za izmjestno 25 — lita. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20-1. Telefon: 11-37

ISTARSKA RIJEKA

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog naroda.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“. — Narodna poslovia.

Oglasti stoje 4 lira za svaki centimeter oline u širini jednoga stupca. Za višekratno uvjetenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisnici lista su oslobođeni od poreza uprave. Nesukurirane se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojemu slučaju.

Lipova grančica i runolist

Lipa — starodrevno, kojemu slavenosko drvo Velebrno drvo, bjezmo za crvene prikrile pojava svijeta, od kralja — gdje Jadran liser-jepna točica — do Tiboga tamo okeana.

U ovom bludu te milodudno krosnja sadio se nas prastarac Slaven. Pod njom se rastao, mlakito, ljubič, pravac, slavo bogost i pokojnost svoje, uzastoj slova dijela i slobodu svoju zlatnu.

Pod Lipom je svjetlalo i ostrio oružje, sjećao o ratu i miru, odlučivao o godu i sudbini svojoj.

Kdok je tako borovao dane, s krosnja je krosnja runo list za listom, cvijet za cvijetom i padao na zemlju, da mu bude lakša, kad ga jednom smrt obori crna.

Grob ih mu iskupilo pod Lipom, do samoga korijena njena. A kad bi mu se rastvorilo lijevo i sa rođenjem se smjelo zemljom, korijen bi ga svega upio u sebe, i krosnja bi drevna drva ozivila sva, i svaki bi listak zatrepio na njoj i zamirisao svaki bi cvijetak.

I dana — traperi na lipi doli naših umrlih ljudi — ne misle dvina i široka duša njihava.

Zato nam je Lipa draga, i mila.

Zato je i pred tri godine odabramo, da nam odbljeskom predjedovskih dusa svijetli u pretekloj borbi našoj.

Jedna mala, nježna, lipova grančica sjecate li se? — bila je u glasovnici našoj znak, pod kojim smo onda, prije tri godine, usli u krvav, laborni boj.

I ove godine, dne 6. aprila, po svanu odjevu muke, krenut ćemo iznova pod istim znakom u izborni boj, i opet će nas do vodi naša mala, nježna, sveta, lipova grančica.

Ovaj put ne će biti sama... Uz nju će biti i bijeli, planinski cvijet — runolist Edelweiss. Kako je nama, Slavenima, od uvijek draga Lipa, tako je i Nijemcima njihov runolist. I o tem se Nijemci pričaju mnogo lijepe priče. U jednoj se priča tvijeda, kako se jedne noći ona čudnovata

zvezda, što no je sveta tri Kralja vodila u Bielefeld, rastresla nad Alpama i kako je od svakoga zrna, od svake sjebene kapišice njene iznikao po jedan bijeli cvijetak — runolist.

Taj bijeli cvijetak, sinobol njemačke duse, bil će ove godine položiti na glasovnicu našu najkise i namom blavoslanjenicom. A što imo to da znači? To imo da znači, da su se naši slozili s Nijemcima, što živu u italijanskom Tirolu i da će dne 6. aprila skupno na izbere, mi ćemo birati nase i njihove, oni svoje i nase. Po novom izbornom zakonu mi sami ne bismo mogli kandidirati naše ljude. Ni Nijemci svoje. I mi sa svojoj strane, Nijemci sa svoje, morali bismo tražiti koju italijansku stranku, da naše ljude uzme u svoju listu. To ne bi učinila ni jedna italijanska stranka, jer nas ni jedna italijanska stranka ne voli. Što dakle?

Nema drug, nego da se slozimo i mi i Nijemci. Isti nas biće bije, jednako nas nevolje taru. Bespravni mi, bespravni oni — kad će nevolja nego li k nevolji? Isci narodu, lipovu grančicu, opalio je i njemački runolist, pa je sasvim shvatljivo i u ređu, da se ta dva lista, naš i njemački, nadju zajedno u zajedničkoj obrani pravice zajedničkoga zla, koji nas ubija.

Ele, narode! Kada budite vidio na bartij unakrest položena lita, zamislite se malo. Dva znaka, dvaju naroda, koji su se još prije pet godina ljuto mrali i pobijali, nalaze se danas udruženi... Što ih je zbližilo? Zbližilo ih je zajednička opasnost, i u tem su činu zaboravili na sve, što ih dijeli, i ovo ih, gdje raku o reku idu na izbere, jedni u Tirolu, drugi u krajevima u svim, jer tako traži odbrana njihovih i naših nam, rodni, njegovih interesa.

Mi poznajmo Nijemce. Nije ni u njih sve zla, ali jedno imadu, što mnogim liti imadu u sebi duboko ukorenjeno osjećanje dostojnosti.

Zato možemo već danas ustvrditi, da će Nijemci dne 6. aprila ove godine prihvatiti sa na biralište i da će svi kao jedan glasovati za svoj „Edelweiss“ i našu Lipu.

U njihovoj svijetli primjer treba da se ugledamo i svi mi Jugosloveni, i da u ovaj, jeli dan glasujemo za onu listu, koja budi imala za znak našu milu Lipu i njemački runolist.

U to ime — pomozimo sebi sami — pa će nam pomoći i Bog!

Panslavizam

— Inslava je trajna, ona ne umire.

Ideja panslavizma (sve-slavenstva) napunja duše njenih pobornika toliko snažnom, magičkom privlačivošću, te su spremni da žrtvuju za nju sve one pojedinačne interese, koji su suprotstavne svake individualnosti. Jer što je čovjek na nižem kulturnom položaju, tim je on skloniji stvaranju i čuvanju vlastitih tradicija i ličnog građane samostalnosti, a i svemu novome što bi imalo da prevrne njegove nade i snove.

Ostro treba odijeliti — obzirom na gorenomenuto — duhovnu kulturu od skrajno materijalne civilizacije, jer dok se mnogi narodi hvale i odlikuju najbujnijom civilizacijom, koje se blistavo zvali u pastosi današnje mašinerije i bijesnom trkanju za novcem, kao idolom sreće, često isti narodi daleko zaostaju od onog Indijanca, Što radeći za boljak čovječanstva umire od gladi.

Medjutim panslavizam nije idol materijalnog značaja, jer u njemu prevladava veličina slavenskoga svijeta. Ovdje je ključ zagonetke, zaslu na njezini pobornici za nju mogli toliko toga žrtvovati.

Panslavizam (odnosno ujedinjenje svih slavenskih naroda) ne razumijeva samo integralno ujedinjenje današnjih slavenskih država i slavenskih manjina, već se tim pojmom obuhvata čitavi niz rješenja, najvažnijih i najtežih pitanja svega društvenoga života slavenskoga dijela Indoevropske rase. Prije nego se osvrnemo na jezgrovnu ideju, spomenimo čemo koju riječ o njezinom povijesnom razvoju.

Panslavizam je u glavnom nehotična reakcija pritiska i ponižavanja, što su kroz više vijekova pritisakli slavenski svijet. Muke i nevolje, koje su donosile bile bakanske Slavene od turskog kapluka, uje-

dinile su proste i neizobražene narodne slojeve, sa onim klasama, što je barem djelomično bila privrascena, i tako pravila djelovanje, koje je jedino bio kadar da one naredbe uzdrži na okupu, udarajući ih zajedničkim narodnim bijelom. Turbini glasovni ljudi, koji su dopirali ispod kanižije, iromo su se doimali kulturnog Zapada, prepustajući ih uvijek kobnom udesu, a hiteći im u pomoć tek nakon, kad su bili obdare danijskim darom, postavljujući ih na najopasniji liticama kao vršne branitelje i zaštitnike svojih interesa. — Posljednji je vijek kojesta promjenio, tako i lice evropske geografske karte, iz Napoleona njihovih neuspjeh pokušaja, digne glavu jedina nova do tada nevažavana snaga: Velika Rusija.

A kad stanu da se šire prvi hici srpske oslobodilačke puske, stane i ovaj gorostas da svrača oči na Jug Evrope, na slavenske krajeve, uvažavajući sve jace i jace sličnost i vjere, i jezika, pisma i običaja, te dakle u prošlosti i učenjaci i prvostrojitelji Balkana i Rusije posvećuju svoje sile da zagovaraju ideju stičenja slabih i malenih, kad tim Zapad farizijski skreće oči od sitnotine obradurajući ih nadimkom „barbaras“ mjesto zahvale za stoljetno umiranje za Krs, Slobodu i Obranu evropskog Zapada. Usporedo sa balkansko-ruskim zbližavanjem širi se uzajamnost slavenskog Sjevera i Juga bivše austrijske monarhije; Jan Kollar, Ljudevit Gaj, Strossmayer i drugi odsevu se velikom misli oslobodjenici austrijskih Slavena od kobnog mačuhinškog turstva, polazući na oltar domovine sve svoje snage i moći.

No razvoji je prilika brzo pokazao, da treba počekati dok stvar sazrije, odgoje nove generacije, jer je još uvijek snažno sredovječno poimanje svojih ljudi, tako se stvarila fraška revolucija, i tako se stvarila, bratinstva i slobode. Hvala i slava

svim slavenskim velikanima: Njeđuša, Tolstoju, Mickieviču, Kollaru, Strossmayeru i mnogim drugima, koji nisu dozvolili onoga, čemu su sve svoje sile posvetili!

Danas stoje pred nama slavni ogranci slavenskih sloboda, udruženi u političke cjeline, u kultko ih zeljeni obruč evolute poboljpe i civilizacije nije otrgano od majčinskih grud. I ti slavenski ogranci, izobem nastojanja požudnog imperijalizma, počinju da se sispajaju očišnog svijeta slavena Pse-mislava, koji na smrtnoj postelji zaklinje svoju djecu, da budu slozni usporudujući sa svim slobodama i svežnjom razvijevim.

I sadanjem momentu također treba da je ta misao jaca nego ikada, jer je baš sada duša mogućnost njenom najbujnijem procvatu. Nedavno se ustalilo u Parizu, da se sperazume o surjernicima unutarnjeg stvaranja panslavističke ideje. Ta ideja naziva odziva i u najvišim autoritetima, slavenskog socijalnog i političkog naraita kao idealni san snage, mira i ljubavi.

Ali to nije dosta. Mi smo svi zajedno obzili, da tu veliki misao, kako već spomenuto, ne podložimo interesu pojedinih ili zahvatu momenta, jer ona nije namijenjena da tlači već da uzdiže. Panslavizam ne će i ne smije da služi računima onih megalomana, koji bi moguće htjeli da nau dudu crni žig imperijalizma i poboljpe, je da pod njegovim platem provode osveta i nepravdu. Što slavenska duša ne podnasa, jer je čitava slavenska filozofija, samo velika filozofija ljubavi i prastinosti.

Imperijalizam ide za anekstijama, koje ruske svijaki princip samooceđenja nudi. Ali taj stari imperijalizam daje malo po malo podjarinjanima sredstava i moćine za oslobodjenje. I oni isticu ovaj cilj, koji se svakako činio evropskim nacijama najprijatnijim, stvaranje najviše jedinstvene nacije-dne države: kao sredstva za ekonomski i kulturnu slobodu. Jasno je dakle da anekstije vode k uvećanju imperialnog pritiska, a prema tome također k značajnijem sprostaču i iznemazju teba i gospodarstva.

Ali panslavizam treba da prozima drugu stvar, jednu veličnoga, koja se često vjere odnosa, da. Ovaj je duh trgovine opasno, jer ideal moći i nepravde postavlja na prvom mjestu, gura čovječanstvo u najmanji krak, da pada mjesto mašinskog organizacije, izruguje svaki svoj čovjekanski osjećaj, jer mu ometa bratinski namjerama. Ideja panslavizma je i taj i mora biti daleko od toga, da kult egzotima triumfiru nad svim vrijednostima i sretom.

Slavenska kultura neka bude jednostavnija izvana, a bogatija iznutra, neka se osniva na čvrstoj bazi socijalne suradnje a ne u boju i gospodarstvom izrabljivanju slabijih.

Zaključak je slavenskih mislilaca da nadju način, kojim će se moći da postigne sve, kad živimo među zubima gospodarstvom-političkih zmajeva, koji isisavaju krv naših mladih državnih organizacija.

Ipak bi bilo pogriješno, za ostvarenje naših ideja, služiti se sredstvima, što su nam ih drugi ostavili: kao što tebe kumeno i ti nega kruhom — vrijedi odvajek za Slavene, a vrijedi ti i odsele. Ta ideja postojet će nru povijest k njezinom visokom cilju. Isti oni miran ali ustrajan način, što je vodilo kroz stoljeća Slavene, da su se sačuvali u svakom okupaciji dokle su došli, čudovotnom snagom ekspanzije, došli će i to da će negdje u poznoj budućnosti naše potomstvo blagoslivljati rad svojih otaca.

Izmjena zadružnog novca

Ovdješnja kr. prefektura javlja: Slavenske zadruge, kojima svojedobno nisu bile izmjenjene krune, uložene kod kreditnih zavoda sa one strane medje, moraju predložiti ovdješnjoj zakladnoj delegaciji molbu za izmjenu i to najkasnije do 15. marta 1924. Molba neka bude pisana na običnom (nebilježovanom) papiru. U molbi treba navesti točnu svotu kruna, koje se ima izmijeniti. Tu svotu tvori suma od 3. novembra 1918. povećan sa kaldaom do 31. aprila 1919. ili pak sadašnjju glavnica, ako je manja od prijašnjeg iznosa. Molbi neka se priloži bilanca od 31. decembra 1923 te izvadak iz tekućega računa, koji izdaje obavezni zavod i mora da sadržaje sav promet na temelju tog računa od 3. novembra 1918. do 31. decembra 1923.

DOPISI

IZ RIJEKE. Gnjiljo vrijeme. — PROJEKAR. — Siora Paulina. Lanterna majlika. — Kiša. — Reuma. — Melanholija.

Ti Srbo Zlogopjedice, od kojih bih radi do utjecem, a ne znam kuda, ne znam kamo.

Sjedim u sobi sam. Ništa me nije stvarilo Zlogopjedice — još ne smu. Medjutim, doći će ona, da ti tako ne dođe! Doći će ona, da me kao po običaju gnjaviti smišta, što ih je prošle noći snila. Te se moram ja da slušam, i da kombiniram brzoje, što će u one igra na lutriji.

Tako vaši Jurino i Frimino puki kalendarske i je malo po malo sastavljam — snove.

Provedivši progresivni, kao Kiša pada. Poda nikako čudno, ne po taktu; sad čujem kap na kistu, po gotovo u isti mah dvije kapiše, po opet ubrzo, a onda kao da ni je desetak ljudi nadomom rmanu na stakla prozora i sve bih medjednako, mekvala, bez živca. A u svu kao pravi, razlikujući živce od malih novca navikao na ritam. Govećim što mi mu drugo, ali je stvar već davno utvrdjena, da su u muzikalnom pogledu naši protivnici. Procvatati bih kao u jednoj. Danas baba dođi Aditi vilo je dobra, ali — bez zamisli, našim starije. Procvatavim ni do kojena. Sjevam se, kad sam još bio mlado i kapibabdo provozava bio je bičel madzarsko gimnazije. Čovjek impozantno, datono, radjako je leadom. Ni zara Kadetki nij dođu svije, sabim od tog visoko laku on — bičel kapibabdo: svoj muzikalni step. A kako je tek bilo, kad bi mišti stari.

Procvatavši ozirajući prigledom kalove lauste decoreecccceze. Kad bi, recimo bio Franc Jazetu amendan ili kad bi Marzio. Velerija bio druga, avicidabasa blagozvoljena piviti kalovogea e k surkavoga. — J. Svi, koliko nam drazas ima na Rijeci, i anekstionisti i slobodno državisti svi bismo tada anekstili, i kad bi naš Pravažari intonirali ono „O do majn Esterah! Esterah!“, ni bismo se svi odjedini u nedeljama ne melnest. Na koji, po Kova, se maštruje sve u 16 po Kevsji Doak, po Keza i drugim, u one vrijeme po ne kalendarskim ulicena naših do blisvimo grade Rieki. Svi smo mladi i pisavim. Nismo pjevali „O do majn Esterah, ih smo po onom napje, od kojih smo više mogli tužiti... — Kumpar. — Kinau.

Pitam groštenja, ali tako je bilo. Uostalom pomozite je stvar, da se u Rijeci, kad su htjeli da bude dobrotvori, u tu svrhu gotovo uvijek služili svojim napola zaburavljanim hrvatским jezikom. Zametnuta prenu me Nineta, i tu ih dobio je odmlat. Ipak došla, ali na sreću samo za kratak čas. Došla je, da mi se potuži, kako je rđavaj spasava, a tomu da je krivo ovo vrazjo vreme i prokleti mački.

Ja nastavio ona pizdvoći u me očima, kao da će me nitko proboliti — nisam nego malo zaprla oči, u tu zasupt — i već su mi pod porumom pošli pjavak oni prokleti mački, kako da ih neki parati. Kaplja nijm pada, kako da nimaju va celem kupsu separatu njene dosti, meja za fraf. Mas paraju priču po koju posredno, meje medje. — Kako došlo, tako i otišlo: bas kao vjetar.

Iziskio i ja, da me ostalo prostetam gradom i da stogelo čujem. Ova moja setnja nije za mene baš najudobna. Kapat docta tanak i prilično izrežetan, poplati na postolima izgreženi, kisobran je prava slika i prilika ovoga mog rodnoga zadar: mizerica ambulante... Kao svi stari i mlhoviti ljudi, bojim se i ja, da od jednoga dana umrijeti od gladi, pa zato ne kupujem ni kupa ni postola ni kisobrana, ali tu mi opet prijete druga opasnost, da umrem namom od rume. I tako: ako u selu — Turci ako u goru — svaki.

Takova je sudbina moji i mnogih mojih sugradjana, a mogu reći i čitavoga ovoga grada. I kad bi moja koliko važila, bih predočio, da se u našem stromu giba geshlo. Indehentoren — zamijeni lozinkom: Ako u selu — Turci, ako u goru — svaki.

Na Paladi — zastavljiva je siora Paulina. Dugo je nisam vidio, a kako li je ostajala! kako joj je lice nabrano, a prsti na rukama suhi, suhi, kao tanke palčice! A kako li je odvećala! Kako tužno visi na njoj ono stara, crna vjetrova prede medje, meje medje, prokretirne kretinolska oprava! Pa onaj Rijeku, isplavljivi kešir na glavu! A na onim tankim nozicama

Mussolini ukinao razne manje potrebne mede samo za to da se šteti. Toga bit se mogla držati i naša općina. Na primjer: Ona koja veterinaru, dok smo se prije rade zadržavali sa onima u Koprnu. Mi nismo protiv općine, ali nemamo nas tamo, pa nam nije od općina drži činovnik, koji nisu baš pogodno potrebni. Preporučujemo 6 načelnika koji, kako čujemo, previse pleše, kako mogu svirati, nek se malo informise o stanju ovog seljaka, koji se je usudio lošiti godinu i četvrtinu, da upođe ne će moći da isplati u ovim danima. Uopće, da je pred nekoliko vremena imalo u našim selima neki činovnik iz Koprna, koji ispitivao biše: što su ih naši ljudi uložili ušti odnosenih lične dohodarine. Preporučili su tom činovniku, da se uputi u dohotke neke iz teške gospode, da svrhu ložiti veće, da neki inače veliki porotio, plaćati vrlo miše veće dohodarine. Možda je nama seljacima izloženo ono, što oni premo plaćaju?! Razložni smo, da je se nalazi u odбору za odnerviranje ličnih dohodarina koji naš seljak iz Buzetina.

IZ SVETVINCENSTINE.

Kod nas ko da je drugi neki svjet, drugo neko poimovanje. S nama se doista postupa kao sa ljudima izgovora koljena i rade. Lamske su godine čimže toliko komična sve iz našim selima, ove su godine to jednom ponuže, a sada su na redu izborne legitimacije. Zamislite: Još nismo skoro niti pravo doznali koje je i kako je u tim izborima — ta znate mi kanoviti i Vlasi doznamo sve kasno, a katkad i prekasno. Ne mogu se više netočnosti, izbornici je stoga razdielilo skoro sve izborni legitimacije, od kojih je više iskrivljen i nečist. Pogriješna su obično imena oca od netočnih izbornika. Jasno je prejasno, da će se tim izbornicima činiti svakojake zapreke, samo da ne budu mogli glasovati. Ne čemo nas peći, da se je upotrebi najveće načelo, ali naša strah nas ima velično oči. Sve je danas moguće, ništa nije dakle isključeno. No bilo kako bilo, ljudi i izbornici, kojima je netočna legitimacija, nastoje da je pravovremeno poprave i upotrebite, inače je vaš glas izgubljen. Legitimacije bile su kod prošle izbora toliko nam ljudima, kojima su dala iskavere. Naša je općina dosta malena, pa ako nije iskavere drugi uzrok, onda se preporuča više opreza, pažnje i točnosti. Kad se radi o takvama i porazu, onda im imena posve točna i prečista.

IZ BUZETA.

Mi smo buzetski seljaci mislili, da ni sam naj smi se bi predi i zauzeo Buzet, ali sad tako neke gluhbe neko prišlo sednice neznaniti i neprednajući lalovi došli nesmetano u grad i u urede živskog porznog ureda, da predvedu i izvrtaju valda knjige, račune i bilježnice, da li ide sve u redu. No, sutradan opazio se, da u toćni utjecaji sa kolodvorškim listavama preko visoka zida prodorješe u dvoršte, a sa ovog na prazor u zgradu, prvataše željezna blaguna — palni ne padose ni pare. Sada možete pomisliti omu žalost ili tuznove, kojima nije uspjela noćna navala i provala: a možete i pomisliti začudjena naših građana — kako su mogli zlikovci neopaženo u zgradu i graditi sa svjekom u ruci. To je zato, što su oni osvjedočeni, što ni okolišni jugoslavenski seljaci, ni-mo ljudi vrti krađne nepostojnja i nasilja.

IZ ČIČARIJE.

Ajaj smo ni čudni ljudi! Iliji smo i zahtjevali svoju općinu u predratno doba, a sad nam je donesla Italija i Buzet. Mi smo očekivali, da će nam samostalno općinu donesati na Kraš jednog od Američke — Kaliforniji! Glupost naša i truhb je kriv, što je došlo medu nas nesloga, a neslogom općina, a sada opet općina (oni koji s nama opravljaju) ispravili su našu općinsku blagunu. Sveće i blagoslov nemaš. S općinom nismo ništa dobili, a sve, i dosta pogubilo. Ima nas mižev na općini ostaje općinu, jer da mi ne se plaćaju nadnice. Tako je bilo opć, zastupstvo raspusteno. Doći u komisar na općinu. To ne će biti ni — ni u li, niti jedan Či. Doći će, kako se glasa, buzetski zvinar (veterinar) Dr. Chiapetta Capovizza i on će nas razložiti za gut. I bit će svemu svet — Nismo pametni ni narodni!

Izbornici!

Ako su vam izborne legitimacije iskrivljene, zatražite odmah popravak!

— Mzim blago, nrimz zlatu.
Ta sve mi je tavno.
Topal paša pesmu hoće.
Hoće ime slavno!

— Zar ta raja samo zinu!
Zna od mođa mača?
Zar to robije ne će zlatu.
Ne da mi pevava?

Tako paša besni, riće.
Kidaju ga želje.
— Hazarala, Turadijo.
Spremajte veselje!

— Doved'te mi starca Mirka!
Zar još nije tupa?
Doved'te mi tog guslara.
Oh, da divnih struna!

— Nek mi piva, nek me slavi
Slava je milina...
Jučer sam mu pogubio
Sva četiri sina.

II.

— Šlepac sedi, gusle drži.
Uz grudi ih seže:

Gospodarstvo

NASIM SELJACIMA NA RAZMISLJANJE.

Više od polovica vjeka proboravamo u ovom stanu, u svojoj kući. Zato i jest naš stan od velikih razlika, od velikih. Teško onome, koji nema krova, da ga zaštiti od nepogoda, teško onome, tko nema gdje da sklone svoj glavu, i najveći siromah gleda, da podigne ma i najmanju kućicu, samo da ima zaklona i mjesta za pravi odmor. Naš stan ima veliki utjecaj na zdravlje. I nekadovnu stanu oboljet će i najzdraviji čovjek, zaključivši će i najopredniji diete. Pročavajući bolesti medju ljudima naci cemo osobito mnogo bolesti. Laje dolaze od rđavoga i nezdravog stana. Od rđavijih stanova stradaju ponajviše siromahni ljudi po velikim gradovima, gdje su stanovi prenatrpani, skapi i tijesni. Na selima opet tepe od nezdravih stanova seljaci, jer ne grade svojih kuća onako, kako bi mogli i trebali, nego po rđavom običaju i nevaljanim zabludama.

Spomenut ćemo one glavne pogreške, koje se nalaze kod naših seljakačkih stanova. Seljaci se ne mogu, da se ne kućicu, sve čim krajevima u našoj Istri. Istaci cemo ipak one zajedničke pogreške, koje se susreću gotovo u svim seljakačkim stanovima. Kad uvidim u seoske stanove, odmah cemo osjećati, da u većini prostorija vlada zagušljiv i nečisti zrak. U sobama ima dima i prašine. Svjetla je obično malo. Tom se je laka došćiti. Prozori su na seljakačkim kućama maleni, pa nije ni čudo, kad se u sobama ne nadje čistoga zraka ni svjetla sunčanoga. Uz male prozore dolazi još za običaj, da se oni malo i nedostavno otvaraju tako, da ni ono malo, što se u sobi, što bi na njih dolazilo, ne do krajevima u našoj Istri. Istaci cemo ipak one zajedničke pogreške, koje se susreću gotovo u svim seljakačkim stanovima. Kad uvidim u seoske stanove, odmah cemo osjećati, da u većini prostorija vlada zagušljiv i nečisti zrak. U sobama ima dima i prašine. Svjetla je obično malo. Tom se je laka došćiti. Prozori su na seljakačkim kućama maleni, pa nije ni čudo, kad se u sobama ne nadje čistoga zraka ni svjetla sunčanoga. Uz male prozore dolazi još za običaj, da se oni malo i nedostavno otvaraju tako, da ni ono malo, što se u sobi, što bi na njih dolazilo, ne do krajevima u našoj Istri. Istaci cemo ipak one zajedničke pogreške, koje se susreću gotovo u svim seljakačkim stanovima.

Podovi su u seoskim kućama većinom vrlo loši. Od toga dolazi mnogo šteta. Razpdrine se pod ne može nikada pravo u redu držati ni očistiti, jer se na njemu najlakše nabere prašina i nečistoća. Osobito je nezdravo, kad se pod ne može ni plijeti. Mala dieca najz po podovima, a pri tom mnogo nečistoće pokupe sa lošega poda.

Zadušljivi i nečisti zrak dolazi i od toga, što se običaje mnogo puta haš ne od sile i nužde kuhati i jela priuglavati u sobama za stanovanje i opočivanje. Pri tom se naravno iskaljuju nečisti materije, koje mogu da škodne ljudskom zdravlju.

Ima krajevima, gdje se u sobama drže mnoge domaće životinje — kokoši, svinje, psi, mačke itd. To je jedan od najrđavijih običaja, jer životinja ne zna što je red i čistoća. Osim toga mogu da se na životinje predju stanovite bolesti i na čovjeka. Često je i okolina naših kuća nečista. Odmah uz kuću podvode je viseputa staja tako, da je kuća neprestano u nečistom zraku. Uz takve prilike ne bude ni voda za piće zdrava, jer je nečistoća od životinja može zagaditi. Grede se u takve kuće, kod kojih je pri zemlji staja za blago, a nad stajom su sobe za stanovanje ljudi.

Tako spomenuto samo one pogreške, koje dolaze od zlih običaja, nemara i neznanja. Stanovi s takvim pogreškama ne mogu biti dobri. Također, da se zlo odmah na ljudsko zdravlje. Već odavna su ljudi to opazili. Tamo, gdje su stanovi zli i nezdravi, mnogo više umire naroda. Osobito u današnje dane, kad je nauka o zdravlju čovjeka znano uznapredovala, brinu se svi, da li stanovi budu što bolji i zdraviji. Izdani su zakoni o gradnji kuća, no komisi se sad može graditi. Kod nas je ta brigica odo gradnje stanova samo u gradovima na životu, dok se za sela mnogo ne mari. Zato smo mi i dučili, da ovom predmetu posvetimo par riječi, te istakosimo ono najglavnije, što se može našim seljacima zanimati. Iza svih istaknutih pogrešaka donijet ćemo nekoliko zdravih pouka, koje će od sada moći da sluša svih, koji ova prečita i za svoje zdravlje mari. Odgovorit ćemo na ovo pitanje: Kalkva treba da je seoska kuća?

1. **Položaj kuće.** Kuća za stanovanje treba da je sagradjena na suhom tlu, suncu izvrsna, a od vjetrova zaštićena.

2. **Temelji kuće** valja da su čvrsto gradjeni od kamena ili pečene cigle s cementnim ili krečnim malterom. Moraju biti tako visoko izgrađeni, da pod od soba bude barem 1 me-

tar nad zemljom. Prostor između temeljnih zidova valja da je ispunjen s čistom i suhom zemljom, a nikako ne vlaznom ili kalcovom smetisla.

3. **Podrum** valja da je ispod soba za stanovanje, a ne smije biti taman.

4. **Podovi** su najbolji od drveta. Za to su dobre i mekane daske, ali valja da se u zlijež spriaju, jer se u njima ne zadržava ni prašina. Daske ne valja metnuti na zemlju, nego pod njih valja da dodju grede ili sloj suboga i čistoga pjeska barem 15 cm debeo.

5. **Velicina i položaj soba.** Gdje ima više stanovnika, tamo treba i više sobi. Sobe za stanovanje moraju biti barem tolike, da na jednu osobu dođe 5 kvadratnih metara. Ako je na pr. jedna soba široka 3 metra, a duga 5 metara, onda u njoj treba samo troje da spava. Sobe trebaju, da su barem dva i po metra visoke.

6. **Prozori i vrata.** Sobе i druge prostorije valja da imaju što više svjetla i prosvjetline. Zato moraju prozori biti dovoljno veliki. Broj prozora ovisi o veličini sobe. Prozor mora da bude barem metar i po visok, a metar širok. Takav jedan prozor dostaje na sobu s 15 kvadratnih metara. Prozori nam treba da su od poda više nego 1 metar udaljeni. Na veće sobe dolazi i više prozora. Vrata neka su barem 2 metra visoka, a jedan metar široka. I prozore i vrata je dobro namazati s bojom, da se mogu uvijek oprati i očistiti.

7. **Najbolje** gradnju kući valja držati u najvećem šteto, povijata i u suvoj zemlji. Td kod nas osjećaju blagodati nauke o zdravlju. Osobito valja paziti na zahod, da bude čisti i na zgodnom mjestu.

Naveli smo, kako se gradi kuća po zahtjevnosti i pravilima nauke o zdravlju. Naveli smo, ono što je najvažnije i najvećeg troška učinilo kod svakog domaćina i u svakom selu.

Mala seljačka škola.

Kako ćeš povećati vrijednost gnojnice.

Naš istarski seljak još uvijek maćuhinski većinom sa gnojnicom, iako je to najbolji gnoj za sve gospodarske biljne. Tako ne smije da ide dalje, nego u gnojnicu omaložavajmo, povećajmo joj vrijednost. To ćemo najbolje učiniti na taj način, ako svakom hektolitra gnojnice dodamo 5 kg bijelog praša (superfosfata) i 3 kg sumpornokiselog amonijaka. Kalijevе soli i pepela ne treba joj dodavati, jer je imalo dosta bogat na kalij.

Što će činiti da voćke ne ožude?

Voćke, koje su usprkos potpunog razvitka i uz najbolju negu ne će da rode, precijepaj drugom, rodnom vrsti. U tu svrhu preceži ih prepriše veće grane na polovici ili trećini. U dojučeršnjem mjesecu, martu, valja da režu, 22, 25, 28 i 31 m. Za to preceži su prije cijepove. Kod cijepanja služi se travom — rajlićom ili vrpcom (spagom), a podvodom zinkom (bakom). Rane zamaži cijepilim voskom. Takav vosak možeš i sam pripraviti kod kuće. Uzmi 1 kg kalijevog, 2 kg pećinog voska, pa to skupa rastopi na vatri. Taj rastopiti dođi još u čim se malo ohladi i 50 grama denaturiranog spirita i po žlice ulja. Spirit je isti što rabi za gorivo, a kupi se zajedno sa kalonijem u mlirodni (drogeriji).

Što treba da znaš o pocinkanoj žici?

Pocinkana je žica od velike važnosti osobito kod novog vinogradarstva, a naročito gdje vlada nestašica kolosa. Što se debljine žice tiče, upotrebiti se može za vinograd br. 22, 25, 28 i 31 m. Za to preceži su prije cijepove. Kod cijepanja služi se travom — rajlićom ili vrpcom (spagom), a podvodom zinkom (bakom). Rane zamaži cijepilim voskom. Takav vosak možeš i sam pripraviti kod kuće. Uzmi 1 kg kalijevog, 2 kg pećinog voska, pa to skupa rastopi na vatri. Taj rastopiti dođi još u čim se malo ohladi i 50 grama denaturiranog spirita i po žlice ulja. Spirit je isti što rabi za gorivo, a kupi se zajedno sa kalonijem u mlirodni (drogeriji).

1. **Položaj kuće.** Kuća za stanovanje treba da je sagradjena na suhom tlu, suncu izvrsna, a od vjetrova zaštićena.

2. **Temelji kuće** valja da su čvrsto gradjeni od kamena ili pečene cigle s cementnim ili krečnim malterom. Moraju biti tako visoko izgrađeni, da pod od soba bude barem 1 me-

Kako da se uništi žizak kod graska?

Da se riješimo žizka (mušice) u grasku i sličnom siemenu, valja naslojati, da ga se po mogućnosti riješimo, jer se izdrtio sijem, pa time on gubi na vrijednosti. Stoga valja, nakon što je krub iz peći izvaden, metnuti u tu peć vrče s graskom. Toplina peći ne smije biti veća od 60 st. C, jer bi veća toplota ubila klijavost, dok toplota od 60 stupnjeva Celzijevih ubija žizka.

Politički pregled

Jugoslavija.

Pred jugoslovensku Narodnu Skupštinu došao je ovih dana na potres italijansko-jugoslovenski sporazum. Na ponedjeljkovoj sjednici, koja je bila vanredno dobro posjećena, držao ministar inostranih djela Dr. Ninčić svoj ekspoziciju. Dr. Ninčić je izjavio, da je sporazum s Italijom u direktnoj vezi sa općim položajem u Evropi. Riječko pitanje, veli govornik, i naši odnosi prema Italiji upoće imali su bitnoga utjecaja na smjernice naše vanjske politike. Unatoč svrsenom ratu i sklopljenim naravnim ugovorima i manjanskim sporazumima, a stvari ipak nije bilo mira, pa su države bile prisiljene da sklupaju potrebne ugovore za uzdržavanje mira; na pr. Mala Antanta, čehoslovačko-francuski ugovor i naš sporazum s Italijom. Riječko je pitanje — nadodaje ministar — imalo vrlo veliko djelovanje i na držanje naših prijatelja, koje ih je stalno uznemirivalo. Oni su se našli upućeni u neugodnom položaju. Kad su se u bilokolijem pitanju imali odlučiti za nas ili za Italiju, da će prema jednom ili prema drugom učiniti kakav neprijeteljski akt, Riječkom je pitanju u inozemstvu dano daleko veće značenje, nego kod kuće i u Italiji. U stvari međutim nijedan odnoseni čovjek kod nas nije mislio, da bi se zbog nezavisne riječke države imalo izazvati konflikt, Kad se u Zenevi govorilo o Krfu, onda se mislilo na Rijeku. Svi su bili uvjereni, da će zbog Riječke dođe rata između Italije i naše kraljevine. Riječko je pitanje imalo dakle nepovoljan utjecaj na naš vanjski položaj, koji je konstantno slabio. To nam je nanijelo veliku štetu, nego li nestajanje nezavisne riječke države. Vlada je uvidjela, da se ovo nije moglo riješiti neko sporazumom. U Evropi se u riječkom pitanju vidjelo samo pitanje političkoga značaja. Riječko je pitanje sad riješeno i treba samo forsirati provedenje sporazuma. Između alternativne: prijateljski sporazum ili mirno gledište, kako će Italija jedinstveno riješiti riječko pitanje, jugoslovenska se vlada odlučila za alternativno prijateljski sporazum. Riječko pitanje samostalno države Riječke vladini interesi našega naroda nisu povrijedjeni. Da je riječka država ostala, — zaključuje dr. Ninčić — odatle bi nastalo samo obmanjivanje. Mi bismo se obmanjivali, da imamo huku, koju zapravo ne bismo imali, pa bismo zapustili ostalo primorje i ostale tle. Ovo se pitanje nije moglo da riješi bez kompenzacija. U utanačenju su riješena dva važna pitanja, kao što to dokazuje i prijateljski pakti između nas i Italije. Političko značenje pakta ugovora leži u garanciji za provedenje mirnih ugovora s Austrijom, Mađarskom i Bugarskom. Ovak je sporazum povećao ugled naše države i Italije. Sad nastaje nova perioda prijateljstva, pešto je prošla prva perioda međusobnih sumnjičenja. Uvratimo ruku, koja nam se pruža. Ekspozicij ministara Ninčića je sa odobrenjem primljen na znanje. Narodna Skupština je u četvrtku sa 124 protiv 24 glasa italijansko-jugoslovenski sporazum.

Engleska.

U posljednje se vrijeme zbilja u Engleskoj interesantna politička igra. Organizovali se je politička stranka, koja zastupa interese malih posjednika i agrarnih radnika. Kako je poznato iz razvoja Engleske, ona je žrtvovala svoju agrikulturu industrijalizaciji. Posljed se

Suze kaplju, gusle kvase.
A guslar posrnu, —
Tresnu gusle, rasprsta ih
O zemljicu crnu.

«Ubojčić, poturico,
Izdajico kletli!
Dušmanine roda svoga!
Krvava avetli!»

«Polomi mi sreću moju,
Pokosi mi nadu,
Ali gusle, — sprpske gusle
Lagati ne znanu...»

To izreče — više ne će
Klonu, pa posrnu.
Mrtvac pade kraj gusala
Na zemljicu crnu.

Ciknu paša, — Al' mu s lica
Nestaje oblaci,
Jednu ruku k čelu diže, —
Krst na sebe baca.

Kleče porud mrtva starca.
Da gusle pohubi,
— Jedno ture sahom mahnu,
Glavu mu odrubi.

— Daj, da čujem kako s' peva
Moja velicina, —
Pustiću ti iz tamnice
Sva četiri sina.

— Pustićeš ih! — kliknu starac.
— Hoću, željo draga.
I daću ti srebra zlata,
Nebrojena blaga.

Guslar čuti, guslar bledi...
— Oh, da gorkih muka!
Diže gusle i gudalo,
Al' mu drhće ruka.

— Pevaj, starče, oh, ta pevaj,
Ja se slaviti moram!
I' zar ne znaš šta te čeka.
Ako si uporan?

— Tvoju sreću, tvoju nadu,
Tvoja četiri sina,
Polomiju, pokositi,
Kao četiri krina... —

— Uzdrhta se slepac stari,
Htede da zagudi, —
Ali mu prevrnućna, teška
Zastade u grudi.

